

Pod visokim pokroviteljstvom
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

*Under the high auspices of the
Croatian Academy of Sciences and Arts*

ZNANSTVENI SKUP
SCIENTIFIC MEETING

**INTERKULTURNA PROŠLOST I
SUVREMENA KULTURNA
BAŠTINA**

*INTERCULTURAL PAST AND
CONTEMPORARY CULTURAL
HERITAGE*

28. kolovoza 2018.

August 28 2018

INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU
INSTITUTE FOR ANTHROPOLOGICAL RESEARCH

Ljudevita Gaja 32

ZAGREB, HRVATSKA

ZAGREB, CROATIA

ORGANIZATORI | ORGANISED BY

INSTITUT ZA ANTROPOLOGIJU, ZAGREB
INSTITUTE FOR ANTHROPOLOGICAL RESEARCH, ZAGREB

HRVATSKO ANTROPOLOŠKO DRUŠTVO
CROATIAN ANTHROPOLOGICAL SOCIETY

ZNANSTVENO VIJEĆE ZA ANTROPOLOGIJSKA ISTRAŽIVANJA
HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI
*SCIENTIFIC COUNCIL FOR ANTHROPOLOGICAL RESEARCH OF THE
CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS*

HRVATSKA ZAKLADA ZA ZNANOST
CROATIAN SCIENCE FOUNDATION

INTERKULTURNA PROŠLOST I SUVREMENA KULTURNA BAŠTINA

Glavna tema skupa je kritički pristup u razumijevanju kulturne baštine utemeljene na interkulturnoj prošlosti i načinima na koje lokalni konteksti, povijesne okolnosti i različite kulturne tradicije oblikuju i upotrebljavaju takvu baštinu. U središtu zanimanja je diskurzivna priroda i (re)produkcija kulturnog nasljeđa, s naglaskom na razdoblje Austro-Ugarske i drugih povijesnih multikulturnih i multietničkih imperijalnih prostora. Na skupu će se razmatrati povijesne perspektive transnacionalne prakse i međukulturnih odnosa te različite interpretacije i konstrukcije ovog povijesnog nasljeđa u kontekstu suvremenih identifikacijskih procesa i težnji za ostvarenjem interkulturnog dijaloga.

Organizacijski odbor:

Prof. dr. sc. Anita Sujoldžić (predsjednica)

Akademik Pavao Rudan

Dr. sc. Olga Orlić

Dr. sc. Anja Iveković Martinis

Duga Mavrinac (tajnica)

PROGRAM

- 10:00 – 10:30 **Anita Sujoldžić**, Institut za antropologiju
Mladi i multikulturno nasljeđe
- 10:30 – 11:00 **Olga Orlić**, Institut za antropologiju
Školstvo za vrijeme Austro-ugarske monarhije
- 11:00 – 11:30 **Krešimir Međeral Sučević**, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Jezična politika riječkog školstva početkom 20.stoljeća
- 11:30 – 12:00 **Marina Rončević**, Veleučilište u Rijeci
Urbani jezični krajolik između prošlosti i sadašnjosti
- 12:00 – 12:30 **Duga Mavrinac**, Institut za antropologiju
Građanska udruženja u austro-ugarskom priobalju i Zagrebu
- 12:30 – 13:00 **Anja Iveković Martinis**, Institut za antropologiju
Predodžbe o Drugima u tiskovinama na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće

SAŽECI IZLAGANJA

Mladi i multikulturno nasljeđe

Anita Sujoldžić

Rad istražuje stupanj informiranosti i znanja mladih o kulturnoj raznolikosti i interkulturnim procesima u prošlosti u četiri hrvatska grada (Puli, Rijeci, Zadru i Zagrebu) s bogatim multikulturnim nasljeđem. Temelji se na rezultatima upitnika koji je bio usmjeren na informiranost i znanje učenika o pluralnom kulturnom nasljeđu njihovih gradova i njihove stavove prema tom nasljeđu, kao i na njihove stavove prema interkulturnim vrijednostima i suvremenoj kulturnoj raznolikosti. Dobiveni rezultati pokazuju statistički značajne razlike među ispitivanim gradovima u znanju o multikulturnoj baštini i prihvaćanju ili odbacivanju interkulturnih vrijednosti koje su povezane sa specifičnim prostornim, povijesnim i suvremenim socio-demografskim okolnostima pojedinih gradova. Uz utvrđenu općenito značajnu povezanost između znanja o baštini i interkulturnih vrijednosti, neki rezultati pokazuju da poznavanje kulturne raznolikosti u prošlosti može supostojati s negativnim stavovima o multikulturalnosti. Ovi pokazatelji važni su za politiku obrazovanja i razvoj strategija u suočavanju sa sve izraženijim opadanjem socio-političke podrške multikulturnim i interkulturnim vrijednostima, kako u Hrvatskoj tako i u širem europskom kontekstu.

Školstvo za vrijeme Austro-ugarske monarhije

Olga Orlić

U ovom izlaganju nastoji se sustavno prikazati razlike u načinu obrazovanja koje su postojale između različitih dijelova Monarhije, koji danas pripadaju hrvatskom teritoriju. Naime, obrazovanje se tek u drugoj polovici 19. stoljeća počelo usustavljivati, sekularizirati i profesionalizirati. Nakon Austro-ugarske nagodbe određena unutarnja pitanja rješavana su autonomno u svakom dijelu Monarhije, pa su se tako zakonodavni okviri školstva kreirali pod utjecajem različitih politika. Stoga ne možemo govoriti o ujednačenom usustavljanju školovanja u različitim dijelovima Monarhije. Isto se odnosi i na jezična pitanja, koja su u obrazovanju bila izrazito važna, pogotovo ako se u obzir uzme procese izgradnje nacija koji su se odvijali u to vrijeme. Upravo su ti procesi utrli put jezičnom nacionalizmu, što je osobito vidljivo u obrazovanju. Bogata arhivska građa, uključivo i autobiografsku, pruža nam podatke o dvo- i višejezičnom obrazovanju koje su stjecali pojedinci koji bi išli u školu, ali i u okviru svakodnevnog života koji je omogućavala višetnička i višejezična država. Autobiografije pojedinaca i njihovi životni putovi koji pružaju podatke o višestrukim identifikacijskim procesima vrlo su zanimljivi i govore u prilog postojanju jakog interkulturalnog dijaloga i transnacionalnih praksi, čak i u vrijeme nacionalne borbe i u kontekstu procesa izgradnje nacija. Upravo ta nematerijalna baština predstavlja gotovo izgublenu baštinu Austro-Ugarske, za razliku od one koja je još uvijek barem djelomično prepoznata i iskorištena u suvremenosti, one koja ima opipljiviji oblik.

Jezična i obrazovna politika riječkog školstva početkom 20. stoljeća

Krešimir Međeral Sučević

U izlaganju je prikazana kratka povijest riječkoga školstva tijekom pripadnosti grada habsburškoj vlasti, s posebnim osvrtom na razdoblje od 1870. do 1918. Škole su, kao ustanove u kojima se mlade pripadnike društva priprema da preuzmu svoju ulogu u tom društvu (uključujući i usvajanje dominantne ideologije), bile odraz konstantne borbe stavova o položaju grada Rijeke unutar Austro-Ugarske. Ti su se stavovi između ostaloga odražavali i u jezičnoj politici koja se prakticirala u pojedinim školama, ovisno o tome pod čijom su kontrolom bile. Gradska autonomna prava Rijeke uključivala su i autonomiju školstva, tako da je u školama pod upravom grada prevladavao talijanski jezik. U školama koje su bile pod upravom središnje državne vlasti postojao je kontrast između želje da službeni jezik države, mađarski, postane jedini službeni jezik i u riječkim državnim školama, te realnosti koja je podrazumijevala da je službeni jezik grada, ali i pomorske trgovine, bio talijanski, pa bi njegovo ignoriranje prouzročilo mnoge praktične probleme. Na primjerima pojedinih srednjoškolskih i visokoškolskih ustanova u Rijeci toga vremena prikazane su mjere kojima se "na mala vrata" pokušavala postići sve veća prisutnost mađarskog jezika u školama, kao i protupotezi kojima je talijanska jezična zajednica pružala otpor tim mjerama. Osim toga, manja se pažnja posvećuje i ulozi još dvaju jezika prisutnih u riječkom školstvu u većoj ili manjoj mjeri - hrvatskoga, kao prevladavajućeg jezika riječke okolice, te njemačkoga, kao drugoga službenog jezika Monarhije i jezika koji je ostavio dubok kulturni trag na području čitave srednje Europe.

Urbani jezični krajolik između prošlosti i sadašnjosti

Marina Rončević

Predmet ovog rada je interdisciplinarno istraživanje kontinuiteta višejezične prakse i kulturnoga pluralizma u javnome životu grada Rijeke u povijesno različitim okolnostima od kraja 19. stoljeća do današnjega doba. Cilj istraživanja je ispitati koliki je utjecaj političkih, gospodarskih i društvenih promjena na jezičnu uporabu i sam izbor jezika u razdoblju uznapredovale industrijalizacije, urbanizacije i globalizacije. Rad se fokusira na analizu dinamike pragmatičnih i simboličkih dimenzija jezične prakse u povijesti grada. Istraživanje se temelji na povijesnoj analizi znakova jezičnoga krajobraza istražujući arhivsku građu i popularne tiskovine u pojedinome povijesnom razdoblju, pri čemu smo se koristili metodom ciljanoga skupljanja uzoraka, s obzirom da ova metoda omogućava da se dobiveni rezultati od prikupljenih uzoraka mogu generalizirati i radi dobivanja širokoga spektra znakova jezičnoga krajobraza. Kvalitativna analiza podataka dobivenih metodom intervjua obuhvaća empirijsko istraživanje gradskoga jezičnog krajobraza te odnos stanovnika prema povijesnoj i suvremenoj jezičnoj praksi. Obrađuje se razdoblje od 1870. godine do današnjega doba.

Građanska udruženja u austro-ugarskom priobalju i Zagrebu

Duga Mavrinac

Brojnost i raznolikost građanskih udruženja nastalih na prijelazu devetnaestog u dvadeseto stoljeće u austro-ugarskom priobalju i Zagrebu, nastaje kao rezultat niza društvenih i ekonomskih promjena započelih prijelazom u moderno doba. Uslijed zakonodavnih izmjena kojima Monarhija omogućuje slobodu udruživanja, novonastala građanska društva postaju iskaz društvene osviještenosti i aktivnog uključivanja građana u kreiranju novih oblika socijalizacije, (re)definiranju javnog prostora i slobodnog vremena. Prikazom analize arhivske građe i novinskih napisa predstaviti će se brojnost, tipologiju i ciljeve tih novonastalih urbanih fenomena pritom ukazujući na njihovo višestruko djelovanje. Primjerice, udruženja postaju prostor izražaja i aktivacije društvenog, ekonomskog i simboličkog kapitala srednje građanske klase, odgovor na slabo razvijenu ili nepostojeću socijalnu državu, kao i mjesto apropijacije novih društvenih praksi i trendova nastalih u zapadnim krajevima Europe. Također, koristeći pojedine primjere biciklističkih i ženskih dobrotvornih udruženja, cilj rada je analiza njihovog djelovanja u promociji solidarnosti i suradnje koja nadilazi nacionalne, ideološke i političke granice. Pritom istraženi primjeri svjedoče o poroznosti procesa nacionalne demarkacije koja zahvaća današnje hrvatske prostore u Austro-Ugarskoj te višestrukosti značenja interkulturnog dijaloga i praksi u multikulturnim urbanim kontekstima.

Predodžbe o Drugima u tiskovinama na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće

Anja Iveković Martinis

Tema ovog rada sastoji se od dvije međusobno povezane podteme. Prva je način na koji se reprezentira kulturne Druge u dva oblika periodičkog tiska (novinama i kalendarima) u Zagrebu u prvom desetljeću 20. stoljeća. Kao primjeri koji pružaju bogat materijal za analizu uzete su novine *Dom i svijet* (izdanja iz 1905. godine) i *Veliki ilustrovani Zabavni Koledar za godinu 1909*. Druga podtema je reprezentacija useljenika iz Austro-Ugarske u novinama različitih saveznih država u SAD-u u istom vremenskom razdoblju. Iako se često radi o stereotipnim prikazima, brojni i različiti oblici Drugosti koji se pojavljuju u zagrebačkom tisku ukazuju na interes čitateljstva za različitost i dinamiku koje oblikuju ljudsko iskustvo u globalnoj perspektivi te želju za osjećajem povezanosti sa zbivanjima u svijetu i pripadanja nekom obliku „globalnog društva“. S druge strane, prikazi austro-ugarskih imigranata u SAD-u uglavnom su izrazito negativni, prvenstveno zbog njihova velikog broja, niskog stupnja obrazovanja (nepismenosti) i nedostatka profesionalnih kvalifikacija, ali i zbog „rasnih“, odnosno biološko determinističkih predrasuda, dok se višejezičnost nekih imigranata pak prikazuje kao vrijednu divljenja i poštovanja. Dakle i pogled iz Austro-Ugarske „prema van“ i onaj iz SAD-a prema austro-ugarskim imigrantima pokazuju jasnu prisutnost stereotipova i predrasuda u konstrukciji Drugosti, ali i generalnog interesa za kulturne Druge i tendenciju da reprezentacije Drugosti postanu sastavni dio iskustva svakodnevnog života.

INTERCULTURAL PAST AND CONTEMPORARY CULTURAL HERITAGE

The main topic of the meeting is a critical approach to understanding cultural heritage based on an intercultural past and ways in which local contexts, historical circumstances and different cultural traditions shape and use this heritage. The focus is the discursive nature and (re)production of cultural heritage, with emphasis on the Austro-Hungarian period and other historical multicultural and multiethnic imperial spaces. The meeting will consider historical perspectives on transnational practice and intercultural relations, as well as different interpretations and constructions of this historical heritage in the context of contemporary identification processes and aspirations toward the realisation of intercultural dialogue.

Organising committee:

Anita Sujoldžić, PhD (President)

Academician Pavao Rudan

Olga Orlić, PhD

Anja Iveković Martinis, PhD

Duga Mavrinac (Secretary)

PROGRAMME

- 10:00 – 10:30 **Anita Sujoldžić**, Institute for Anthropological Research
Young People and Multicultural Heritage
- 10:30 – 11:00 **Olga Orlić**, Institute for Anthropological Research
Schooling in the Austro-Hungarian Monarchy
- 11:00 – 11:30 **Krešimir Međeral Sučević**, Institute of Croatian Language and Linguistics
Language and Education Politics in Rijeka Schools
- 11:30 – 12:00 **Marina Rončević**, Polytechnic of Rijeka
Urban Linguistic Landscape Between Past and Present
- 12:00 – 12:30 **Duga Mavrinac**, Institute for Anthropological Research
Civil Associations in the Austro-Hungarian Littoral and in Zagreb
- 12:30 – 13:00 **Anja Iveković Martinis**, Institute for Anthropological Research
Construction of Others in the press at the turn of the 20th century

ABSTRACTS

Young People and Multicultural Heritage

Anita Sujoldžić

The presentation explores the awareness and knowledge about past cultural diversity of young people in four Croatian cities (Pula, Rijeka, Zadar and Zagreb) with rich multicultural historical legacies. It is based on the results of a survey that focused on students' awareness and knowledge of plural cultural heritage in their respective cities and their ideas about what should be valued and how, and it also included students' attitudes and beliefs about current diversity issues and intercultural values. The results obtained indicate that both the degree of awareness of past diversity and acceptance or rejection of intercultural values varied by specific spatial, historic and current socio-demographic contexts of the cities. While the overall findings suggest a comparatively strong association between heritage and intercultural values, some of them indicate that appreciation of past cultural diversity may also co-exist with current anti-multicultural attitudes. This has implications for education policy and strategies in facing the challenges of a decline in socio-political support for intercultural values in both Croatia and a wider European context.

Schooling in the Austro-Hungarian Monarchy

Olga Orlić

In this presentation we try to systematically represent differences in modes of education in different parts of the Monarchy, that are nowadays part of Croatian territory. Education in the second half of the 19th century just started to be systematised, secularised and professionalised. After the Austro-Hungarian Compromise, certain internal affairs were dealt with autonomously in each part of the Monarchy and therefore the legal framework of the school system was created under the influence of diverse politics. The same applies to linguistic issues that were very important in education, especially if we take into account the nation building processes happening at the time. Precisely these processes paved the way for linguistic nationalism, especially visible in education and schooling. Rich archival material, including autobiographical texts, provides us with information about bi- and multilingual education, both in institutions and in everyday life, due to the multiethnic and multilingual state. Autobiographical materials provide us with data about multiple identification processes that are extremely interesting and speak in favour of the existence of strong intercultural dialogue and transnational practices, even in the time of national struggle and in the context of the processes of nation building. This intangible heritage represents a part of the legacy of Austria-Hungary which has almost been lost, unlike that which is still partially recognised and used, i.e. the part of the legacy which has a more material form.

Language and Education Politics in Rijeka Schools

Krešimir Mederal Sučević

The lecture presents a short history of the Rijeka schooling system during Habsburg rule, particularly focusing on the period between 1870 and 1918. Schools were, as institutions meant to prepare young members of society to take over their role within that society (including accepting the dominant ideology as well), a reflection of a constant clash of opinions about the position of Rijeka within Austria-Hungary. Those opinions were, among others, reflected in language policies practiced in schools, in accord with the current that exercised control over them. The autonomous rights of the city of Rijeka included autonomy of the schooling system, so in the schools governed by the city the Italian language was dominant. In those governed by the central government there was a contrast between a wish to make Hungarian, the official language of the state, the sole official language of Rijeka schools as well, and the realistic understanding that Italian was the official language of both the city and maritime trade and that its omitting would thus cause numerous practical problems. Examples of particular secondary and tertiary educational institutions show measures applied to "smuggle in" as much Hungarian into schools as possible, and counteracts done by the city's Italian-language community to resist those measures. Furthermore, some attention is given to the role of two other languages present in the schooling system of Rijeka - Croatian, as a predominant language of the city surroundings; and German, as another official language of the Monarchy, as well as a language that had a significant cultural impact in the area of Central Europe.

Urban Linguistic Landscape Between Past and Present

Marina Rončević

Through an interdisciplinary approach, in this paper we are striving to provide a comprehensive overview of the linguistic landscape of the city of Rijeka in different historical and social circumstances of its development, analysing the way this landscape developed and changed in the last hundred and fifty years. In this hundred and fifty year long period, Rijeka has changed politically, socially and in economic terms, which has been reflected in the lives of different language communities in this space, namely, on the language itself.

The paper focuses on contemporary linguistic anthropological and sociolinguistic research that deals with the issue of cultural and language diversity of multicultural and multilingual environments. The interrelationship of language and social phenomena is what linguistic anthropology is based on, emphasising the need for teaching a language in its social and cultural context, synchronically and diachronically. Socio-political and economic processes that take place in a specific social community form the language itself and have impact on its use and role in the society. Researching the use of languages can thus contribute to a better understanding of different aspects of social life, namely, social and cultural phenomena, as well as processes reflected in it.

Civil Associations in the Austro-Hungarian Littoral and Zagreb

Duga Mavrinac

The number and variety of civil associations formed at the turn of the nineteenth century in the Austro-Hungarian littoral and in Zagreb was enabled by multiple social and economic changes marked by Modernity. After the Monarchy legalised the freedom of association, newly established civil societies became a manifestation of social awareness and active involvement of citizens in the creation of new forms of socialisation, (re)definition of public space and leisure time. By presenting the analysis of archive material and newspaper writings, the number, typology and goals of these newly emerging urban phenomena will be presented, pointing to their various activities and roles. For example, such associations became a site of expression and activation of the social, economic and symbolic capital of the bourgeoisie, a means to supplement a poorly developed or non-existent social state and a place of appropriation of new social practices created in Western Europe. By presenting case studies of some cycling associations and women's charities, the aim of the paper is to analyse their role in promoting social and class solidarity and cooperation that goes beyond national, ideological and political boundaries. The examined examples testify to the porosity of the process of national demarcation affecting Austro-Hungarian territories which are now a part of Croatia, as well as the multiplicity of meanings and practices of intercultural dialogue in multicultural urban contexts.

Construction of Others in the press at the turn of the 20th century

Anja Iveković Martinis

The topic of this paper consists of two related subtopics. The first is the representation of cultural Others in two forms of periodic press (newspapers and calendars) in Zagreb in the first decade of the 20th century. The newspaper *Dom i svijet* (issues from 1905) and the calendar *Veliki ilustrovani Zabavni koledar za godinu 1909.* were selected as examples which provide rich material for analysis. The other subtopic is the representation of immigrants from Austria-Hungary in the newspapers of different states of the USA in the same time period. Although the representations are often based on stereotypes, the numerous and diverse forms of Otherness which appear in the Zagreb press show an interest among the readership for the diversity and dynamics which shape human experience in a global perspective, as well as a desire to feel connected to what is going on in the world and to belong to a form of „global society“. On the other hand, representations of Austro-Hungarian immigrants in the USA are mostly very negative, primarily because of their number, low levels of education (illiteracy) and lack of professional qualifications, but also due to „racial“ biological determinist prejudice, while the multilingualism of some immigrants is represented as worthy of admiration and respect. Both the „outward“ perspective, from Austria-Hungary to the world, as well as the perspective of the USA toward Austro-Hungarian immigrants, is shown to be marked by stereotypes and prejudice in the construction of Otherness, but also by a general interest in cultural Others and a tendency for representations of Otherness to become an integral part of everyday life.